УДК 82/821.0

Акунова Г. ,
ага окутуучусу, И.Арабаев атындагы КМУ

ТОКТОГУЛДУН ЧЫГАРМАЛАРЫНДАГЫ САЛТТУУЛУК МАСЕЛЕСИ
(Жаки Таштемировдун изилдөөсүндө)

В статье сделана попытка анализировать проблемы традиции великого импровизатора Токтогула Сатылганова. Мы попытались характеризировать произведения Токтогула Сатылганова, при этом опираясь на труды ученого Джаки Таштемирова. В ходе исследования выявили необходимость дальнейшего глубокого изучения проблемы традиции его произведений.

***Ключевые слова**: традиция, акын, прения-айтыш, восхваление, принижение оппонента, пословица, поговорка, импровизатор, человек, мастерство.*

Макалада улуу акындын чыгармаларындагы салттуулук маселеси каралган. Анын чыгармаларына мүнөздөмөлөр берилип, бул боюнча Жаки Таштемировдун изилдөөлөрүнө басым жасалат.

Изилдөөнүн натыйжасында акындын чыгармаларындагы салттуулук маселеси дагы терең иликтөөнү талап кылаары белгиленди.

***Чечмелөөчү сөздөр:** салт, акын, айтыш, мактоо, кордоо, макал, ылакап, төкмө, адам, чеберчилик.*

***Annotation:** In this article author described Toktogul Satylganov's works and problems of traditions. Also given the descriptions, Jaki Tashtemirov's researches about Toktogul's works. In the end author wrote, that nowadays we should research problems of traditions in Toktogul Satylganov's works.*

***Key words:** tradition, akyn, aitysh, praise, humiliation, proverbs, improviser, human, skill.*

Кыргыз элинин улуу акыны Токтогулдун чыгармачылыгынын элдик салт менен байланыштуулугу жөнүндө сөз болгондо эки маселеге көңүл бурулат. Биринчиси кыргыз элинин бир нече кылымдар ичинде түзгөн акыл-ой байлыгы, андан улуу акын Токтогулдун кандай ыкмада пайдалангандыгы, аны өнүктүрүшү, экинчиси Токтогулдун чыгармаларынын кыргыздын акындарына тийгизген таасири, башкалар тарабынан акындын асыл салттулугунун улантылышы.

Салтттан үйрөнүп, өз чыгармачылыгын өнүктүрүү жазуучуларга гана таандык кубулуш эмес, ал фольклорго жана ырларын импровизациялык ык менен жараткан төкмө акындарга да мүнөздүү көрүнүш. Кыргыздын Токтогул Сатылганов, Тоголок Молдо, Барпы Алыкулов, Калык Акиев, Алымкул Үсөнбаев, Осмонкул Бөлөбалаев өңдүү төкмө акындары өз элинин прогрессивдүү салттарын улантып келишкен. Токтогул өзү менен бир мезгилде ырдап чыккан Жеңижок,

Курман, Эшмамбет, Кара Курман жана башкалар менен чогуу жүрүп ырдаган, алардан сабак алган. Мына ушулардын баары Токтогулдун чыгармачылыгын такшалтуу, өнүктүрүү үчүн чоң мектеп болду. Жогоруда аты аталган акындарыбыз төкмө акындардын катарын толуктайт. Төкмө акындарга мүнөздүү негизги өзгөчөлүк – бир укканын жадысында сактап калууга, аны качан да болсо кайталап айтып берүүгө жөндөмдүүлүгү. Акындар негизинен өздөрү чыгарган ырларын гана эмес, бирөөлөрдөн уккандарын бүт “илип” алып, калыбын бузбай кайра айтып берүү касиетине ээ. Алар ушул касиетинин негизинде угуучулардын көңүлүн өзүнө бура алышкан. Ал эми Токтогул жөнүндө айта турган болсок, укканынын баарын эске түйүп калуусунда болгон, башкача айтканда бирден-бир өзгөчөлүгү катары карасак болот. Ал ар бир чыгарманы өз ийине келтире, образдуу, чеберчилик менен аткара билген. Токтогулдун чыгармачылыгында кичине көлөмдөгү макал-ылакаптардан тартып ири көлөмдөгү эпикалык дастандарга чейин кезиктирүүгө болот. Ал эйдейтизм касиетине гана ээ болбостон, кыргыздын музыкалык мурасын өтө жогорку деңгээлде өздөштүргөндүгү менен да бааланат. Бул тууралуу улуу акынды көрүп калган кыргыз элинин белгилүү комузчусу Карамолдо Орозов: «Өнөрдүн кени мына ушу Токомдо экен. Күүсү бир жагында, ыры бир жагында. Ал эми куудул, курч сөздөрүчү! Дүйнөгө бир келген киши тура! » деп айткан. [1, 12-б]

Кыргызстандын эл акыны А.Токомбаев: “Токтогул Сатылганов кыргыз э алардан сабак алган. Мына ушулардын баары Токтогулдун чыгармачылыгын такшалтуу, өнүктүрүү үчүн чоң мектеп болду. Жогоруда аты аталган акындарыбыз төкмө акындардын катарын толуктайт. Төкмө акындарга мүнөздүү негизги өзгөчөлүк – бир укканын жадысында сактап калууга, аны качан да болсо кайталап айтып берүүгө жөндөмдүүлүгү. Акындар негизинен өздөрү чыгарган ырларын гана эмес, бирөөлөрдөн уккандарын бүт “илип” алып, калыбын бузбай кайра айтып берүү касиетине ээ. Алар ушул касиетинин негизинде угуучулардын көңүлүн өзүнө бура алышкан. Ал эми Токтогул жөнүндө айта турган болсок, укканынын баарын эске түйүп калуусунда болгон, башкача айтканда бирден-бир өзгөчөлүгү катары карасак болот. Ал ар бир чыгарманы өз ийине келтире, образдуу, чеберчилик менен аткара билген. Токтогулдун чыгармачылыгында кичине көлөмдөгү макал-ылакаптардан тартып ири көлөмдөгү эпикалык дастандарга чейин кезиктирүүгө болот. Ал эйдейтизм касиетине гана ээ болбостон, кыргыздын музыкалык мурасын өтө жогорку деңгээлде өздөштүргөндүгү менен да бааланат. Бул тууралуу улуу акынды көрүп калган кыргыз элинин белгилүү комузчусу Карамолдо Орозов: «Өнөрдүн кени мына ушу Токомдо экен. Күүсү бир жагында, ыры бир жагында. Ал эми куудул, курч сөздөрүчү! Дүйнөгө бир келген киши тура! » деп айткан. [1, 12-б]

Кыргызстандын эл акыны А.Токомбаев: “Токтогул Сатылганов кыргыз элине белгилүү, тааныш жана сүйүктүү адам. Анын аты кыргыз элинин күү-обону.

Адабияттар:

1. Духовное наследие и особенности развития гуманистической мысли в Кыргызстане / Современность: философские и правовые проблемы. Материалы VIII республиканской научно-тсоретичсской конференции. - Бишкек, 2003. - с. 184-190. 2

2. Мамадалиев А.К. Особенности проявления гуманистических идей в творческом наследии акынов-заманистов Калыгула и Арстанбска / Гуманитарные проблемы современности. Научные труды молодых ученых. - Бишкек, 2003. - с. 181-187.

3.Диссертации по гуманитарным наукам - http://cheloveknauka.com/gumanisticheskie-idei-v-obschestvennyh-vozzren iyah-akynov-mysliteley-xix-eachala-hh-vv#ixzz4RStTlvNs

УДК 337(075.8)

Молоткова Г.Г., Асанбаева Ч.Б.

Бишкекский Филиал Международного Славянского Института

Кафедра общей, клинической психологии и коррекционной педагогики

ОСОБЕННОСТИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ СО ВЗРОСЛЫМИ У ДЕТЕЙ С ОТКЛОНЯЮЩИМСЯ ПОВЕДЕНИЕМ

В данной статье говорится об особенностях взаимодействия со взрослыми у детей с отклоняющим поведением.

This happiness is said about the peculiarities of interaction with older children with deviant hehavior.

Бул статьяда балдардын чон кишилер менен боторчулук жонундо айтылган балдардын кыйшаю кылык жоругу жонундо.

В психологии, безусловно, существуют работы, посвященные данной проблеме, однако основной фокус был направлен на понимание особенностей взаимодействия со сверстниками, в то время как особенностью нашей работы является определение связи отклоняющегося поведения с взаимодействием с взрослыми.

Актуальность исследования. Психологическая диагностика и коррекция становления и развития личности детей с отклоняющимся поведением встает к числу приоритетных задач психологов. Отклоняющееся поведение, понимаемое как нарушение социальных норм, приобрело в последние годы массовый характер и поставило эту проблему в центр внимания психологов, социологов, медиков, работников правоохранительных органов. В последние годы, проблема